នរណាជា
ឃាតកររាស្ត្រខ្មែរ?

ដោយ

ហ៊ិន ស៊ីថាន

អតីតសាស្ត្រាចារ្យមធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ
វិទ្យាល័យនេតយ៉ង់ (បាត់ដំបង)
អតីតសមាជិកសមាគមអ្នកស្រាវជ្រាវឯកសារខេត្តបាត់ដំបង

គ.ស. ១៩៨៦ ព.ស. ២៥២៩

(រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង)

សូមឧទ្ទិសចំពោះ

វិញ្ញាណក្ខ័ន្ធលោកឪពុក ហ៊ិន-និមស៊ា, អ្នកម្ដាយ លុត-សាវ៉ាត, ប្អូនប្រុស ហ៊ិន-ស៊ីធន, ហ៊ិន-ស៊ីហ៊ិន, ហ៊ិន-ចាន់ថា, ប្អូនស្រី ហ៊ិន-ចាន់ធី, ក្មួយប្រុស ហ៊ិន-វេ៉ាហារ ដែលត្រូវបនខ្មែរក្រ-ហម ប៉ុល-ពត, អៀង-សារី, ខៀវ-សំផន, នួន-ជា បានធ្វើឃាតទាំងខ្លោចផ្សារ ។

វិញ្ញាណក្ខ័ន្ធខ្មែរជាងបីលាននាក់ ដែលស្លាប់ទៅទាំងបីទភ្នែកមិនជិត ។

វិញ្ញាណក្ខ័ន្ធព្រះគ្រូ ប៉ាង-ខាត់, ព្រះវន្តរត្ន ប៉ុណ្ណ-សំភាជ ដែលពួកទមិឡបានធ្វើគត លោកនៅមុខក្រសួងឃោសនាការភ្នំពេញ និងនៅវាលចំណតយន្តហោះបែកចាន-បាត់ដំបង ។

សូមឧទ្ទិសផលវិញ្ញាណក្ខ័ន្ធអស់លោកអ្នកស្នេហាជាតិទាំងឡាយ មានលោកស៊ឹង -ង៉ុកថាញ់ ដែលបានលះបង់អ្វីៗគ្រប់យ៉ាង រហូតដល់ជីវិតផ្ទាល់ខ្លួន ដើម្បីសេរីភាព ដើម្បីរាស្ត្រខ្មែរ ដើម្បីស្រោចស្រង់ស្រុកខ្មែរពីក្រញ៉ាំកុម្មុយនិស្តនិងពីគោលដៅសហាភាពឥណ្ឌូចិនរបស់យួនហូ-ជីមិញ ។

សូមឧទ្ទិសផលវិញ្ញាណក្ខ័ន្ធព្រះគ្រូអាចារ្យហែម-ចៀវ ដែលបានបូជាជីវិតនៅកោះត្រឡាចក្រោមអំណាចអាណានិគមបារាំង, លោកអៀវ-កើស ដែលស្លាប់ដោយគ្រាប់បែកពួកសក្តិភូមិ ។

សូមឧទ្ទិសផលវិញ្ញាណក្ខ័ន្ធលោកឧកញ្ញាក្រឡាហោមគង់, លោកឧកញ្ញាពិស្ណុលោកឈូកដែលបានបាត់បង់ជីវិត ដោយសារស្នាដៃខ្មែរខ្ញុំបារាំង យកលោកទៅឲ្យបារាំងសម្លាប់ ។

សូមឧទ្ទិសផលវិញ្ញាណក្ខ័ន្ធលោកឧកញ្ញាសឺន-គុយ ដែលបូជាជីវិតដើម្បីសុំឲ្យយួនព្រមទុកទំនៀមទំលាប់ វប្បធម៌ និងពុទ្ធសាសនាដល់ខ្មែរក្រោមទាំងអស់ ។

និងខ្មែរស្នេហាជាតិទាំងឡាយទៀត ដែលបានបូជាជីវិតដើម្បីប្រទេសជាតិពិតៗ ។

សេចក្ដីថ្លែងអំណរគុណ

សូមថ្លែងសេចក្ដីអំណរគុណដល់បណ្ឌិត ខារ៉ុល ម័រឡែន (**Dr. Carol A. Martland**) *និងកញ្ញា ជូឌី ឡេជ័រវុដ* (**Miss Judy Legerwood**) *ដែលបានជួយសំរួលខ្ញុំ បានចូលទៅស្រាវ-ជ្រាវឯកសារក្នុងបណ្ណាល័យក័រណែល និងបានផ្ដល់ដល់ខ្ញុំនូវឯកសារមួយចំនួនធំ ជាពិសេសបានផ្ដល់ថាសកម្មវិធីអក្សរខ្មែរ សំរាប់ប្រើក្នុងកំព្យូទ័រម៉ាក់យិនតូសនេះ ។*

សូមថ្លែងអំណរគុណដល់លោក ស៊ឹម-គិន ដែលបានជួយជំរុញឲ្យសំនេរនេះមានរូបរាង និងបានចំណាយប្រាក់កាសផ្ទាល់ទិញកុំព្យូទ័រដើម្បីសរសេរអក្សរខ្មែរនេះ ព្រមទាំងបានផ្ដល់ពត៌មានផ្សេងៗ ពីកាលគាត់ធ្វើបដិវត្តន៍ខ្មែរសេរីនៅភ្នំដងរែកជាមួយលោកស៊ឹង-ង៉ុកថាញ់ ។

សូមថ្លែងសេចក្ដីដឹងគុណដល់អស់លោកអ្នកទាំងអស់ ដែលបានផ្ដល់ពត៌មានផ្សេងៗ ដែលមាននាមនៅក្នុងអត្ថបទនេះ ។

សូមថ្លែងអំណរគុណដល់លោកបណ្ឌិត កុល-ផេង ដែលបានផ្ដល់ថាស់ប្រើកម្មវិធីគណិតូបករណ៍សំរាប់អក្សរខ្មែរដល់ខ្ញុំ ។

❇ ❇

❇

កំណត់ស្មេរ

ទោះជានៅសម័យណាក៏ដោយ ឆ្នាំណាក៏ដោយ ក្នុងរបបដឹកនាំស្រុកខ្មែរណាមួយក៏ដោយ បើស្មេររស់នៅក្នុងស្រុកខ្មែរ សំនេរបែបនេះមិនអាចសរសេរបានសោះឡើ-យ សំនេរបានសរសេរឡើងដោយគ្មានឥទ្ធិពលអ្វី ក្រុមបក្សណាមួយ ឬបុគ្គលណាមួ-យមកគ្រប់សង្កត់លើសន្តានចិត្តគំនិតស្មេរឡើយ គឺបានសរសេរក្នុងសេរីភាព១០០% តាមការយល់ឃើញ និងពិចារណាដិតដល់របស់ស្មេរផ្ទាល់ ។

សៀវភៅ « នរណាជាឃាតកររាស្ត្រខ្មែរ » នេះខ្ញុំបានសរសេរយ៉ាងបន្ទាន់ និងស្រូតជាទីបំផុត អស់កំឡុងជាងប្រាំមួយខែ ដើម្បីឲ្យទាន់តាមកាលបរិច្ឆេទដែលត្រូវផ្ញើសំណៅទៅចូលរួមប្រកួតក្នុង « ទិវាមហោស្រពខ្មែរឆ្នាំ១៩៨៧ » នាក្រុងឡុងប៊ិចរដ្ឋកាលីហ្វ័រនិញ៉ា ហេតុនេះហើយបានជាមានតក់ កង្វះសេចក្តី ខ្វះពត៌មាន ឯជំពូកក្រោយៗ ខ្ញុំបានកាត់បន្ថយបំព្រួញសេចក្តីឲ្យខ្លីចុះ ។ សរសេរចប់ក៏ផ្ញើចេញភ្លាមដោយគ្មានពេលផ្ទៀងផ្ទាត់មើលសារឡើងវិញឡើយ ទើបមានកំហុសអក្ខរាវិរុទ្ធិ នាមឈ្មោះខ្លះ ព្រមទាំងខែឆ្នាំនៃព្រឹត្តិការណ៍ខ្លះផង ។

សំណេរនេះ ខ្ញុំបានផ្ញើទៅឲ្យព្រឹត្តិប័ត្រ « ទស្សនខ្មែរ » រដ្ឋមីនីសូតាចុះផ្សាយរហូតឆ្នាំ១៩៨៩ទើបចប់។ មានមិត្តអ្នកអានជាច្រើនបានសុំឲ្យបោះពុម្ពសៀវភៅនេះទុកជាឯកសារ ។ ដោយសារខ្ញុំជាប់រវល់ខ្លាំងក្នុងសំនេរទីបីឈ្មោះ « កាលប្រវត្តិវិទ្យានៃប្រ-ទេសកម្ពុជា » ដែលលាតត្រដាងបកអាក្រាត នូវគោលបំណង ផែនការ និងគោលដៅមេដឹកនាំយួនក្នុងការលេបស្រុកខ្មែរ តើបបង្អង់សិន រហូតដល់ខែធ្នូឆ្នាំ១៩៨៩ ទើបខ្ញុំសើរើអានឡើងវិញ សាកសួរយកពត៌មាន កែសំរួល កែនាមឈ្មោះ អក្ខរាវិរុទ្ធិ ខែឆ្នាំដែលបានសរសេរខុស ជាពិសេសថែមបញ្ចូលពត៌មានជាច្រើនទៀត ដូចជាទំព័រ២៧ ឡើងជាប្រាំពីរទំព័រ, ទំព័រ១១៥ឡើងជាប្រាំទំព័រជាដើម, ឯជំពូក៥, ៦, ៧ បានសរសេរសារជាថ្មី ដោយខ្ញុំរក្សាទុកចំណងជើងនិងជំពូកដដែល កែដកចេញតែកំហុ-សប៉ុណ្ណោះដូចជាលោកម៉ែនកែនផែនដី ក្រោយពីសាកសួរមក គឺជាមនុស្សដែលលោកស៊ឹង-ង៉ុកថាញ់បានបញ្ជូនមកខាងកំពង់ធំ ពុំមែនជាឥស្សរៈក្លែងក្លាយនោះទេ ហេតុនេះហើយទើបខ្ញុំដកសេចក្តីត្រង់នេះចេញ និងថែមបញ្ចូលនូវផលវិបាកពួកខ្មែរឥស្សរៈ មកលើគ្រួសារស្មេរ ដើម្បីជាបន្ទាល់ក្នុងសម័យដែលស្មេរបានឮ បានឃើញនិងបានរស់នៅផង ។

នៅភាគខាងក្រោយ ខ្ញុំបានបន្ថែមអក្ខរានុក្រម (Glossary) និងជំពូកបន្ថែមដែលជាអត្ថបទវិចារណកថាខ្លីៗ យោងតាមព្រឹត្តិការណ៍សកលលោក ចំពោះរឿងសន្តិភាពប្រទេសខ្មែរ ដែលបានចុះផ្សាយក្នុងព្រិត្តិប័ត្រទស្សនខ្មែររដ្ឋមីនីសូតា ។

មួយទៀតឈ្មោះ ឡុង-រ៉ឹត ជាឈ្មោះនួន-ជា ជាជាតិថៃ (សម័យថៃយកបាត់ដំ-បងឆ្នាំ១៩៤១-៤៦) កាលជននេះទៅរៀនស្រុកសៀមនោះ សូមមេត្តាកែជា រុង-លើត វិញ ព្រោះសំនៀងភាសាថៃ ខ្យល់ « រ » មានសំលេងទៅជា « ល » ទើបអ្នកខ្លះហៅឈ្មោះនេះថា « លុង-លើត » ទៅវិញ ។

អរគុណ

ហ៊ិន-ស៊ីថាន

អារម្ភកថា

ការនិរាសព្រាត់ប្រាស់ដោយការកាប់សម្លាប់រង្គាលនៃបងប្អូនខ្មែរ អនុវត្តដោយក្រុមខ្មែរក្រហមចិននិយម រហូតដល់រលាយអស់ស្រុកទៅទៀតទៅហើយនេះ តើមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ល្មមនឹងឲ្យខ្មែរគ្រប់គ្នាភ្ញាក់ត្រិះរិះពិចារណា រកបុព្វហេតុពិតនៃគ្រោះមហន្តរាយនេះដើម្បីជាមេរៀន និងជាគោលការណ៍រួបរួមឡើងវិញឬ ?

ខ្មែរម្នាក់ៗសុទ្ធតែធ្លាប់បានភ័ក្យ បានប្រទះ និងខ្លះទៀតបានទាំងជួយជំរុញដល់គ្រោះមហន្តរាយនេះផង ខ្លះជួយដោយអចេតនា ខ្លះទៀតដោយចេតនាតែម្តង។

សំនេរនេះគ្រាន់តែជាការសាកល្បងស្រាវជ្រាវ ពិចារណា សិក្សារកការពិតពីបុព្វហេតុ ឫសគល់ ទំនាក់ទំនងផ្សេងៗ ដែលជាបច្ច័យ ជាកត្តាធ្វើឲ្យខ្មែរស្លាប់អស់ជាងបីលាននាក់ និងនៅទីបញ្ចប់ស្រុកខ្មែរក៏ត្រូវយួនត្រួតត្រា និងធ្វើយួនូបនិយកម្មថែមទៀត ដែលជាដំណើរឈានទៅរកការបាត់បង់ទឹកដីនិងជាតិសាសន៍ខ្មែរជាពិតប្រាកដពេកណាស់ ស្របទៅតាមនិក្ខេបបទរបស់លោកនួន-ឃឿន ក្នុងដំណើរឆ្ពោះទៅទិសខាងលិច ឬឥណ្ឌូចិនក្នុងឆ្នាំ២,០០០ ខុសតែត្រង់មហន្តរាយនេះកើតឡើងមុនការទស្សន៍ទាយរបស់លោកប៉ុណ្ណោះ ។ លោកអធិការបឋមសិក្សាអ៊ិត-សារិនក៏បានសរសេរពីការភ័ន្តច្រឡំនយោបាយ ពីគំរោងបំផ្លាញសង្គមនិងស្រុកខ្មែរដោយខ្មែរប្រហម ក្នុងសៀវភៅ « ស្រណោះព្រលឹងខ្មែរ » ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ ដែលគ្មាននរណាភ្ញាក់ផ្អើលសោះ ។ ក្រៅពីឯកសារសរសេរដោយស្នេហ៍ជាតិខ្មែរ និងបរទេសនានា ខ្ញុំបានធ្វើការទាក់ទងផ្ទាល់ ដោយសម្ភាសន៍ផង និយាយទូរស័ព្ទផង ថតចូលក្នុងខ្សែអាត់ផង សរសេរឆ្លើយឆ្លងផង ដើម្បីយកពត៌មានមកបញ្ជាក់អះអាងនូវព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗ ដែលបានសន្និដ្ឋានថាជាបុព្វហេតុនៃមហន្តរាយនៃការព្រាត់ប្រាស់និរាសរបស់ខ្មែរទាំងនគរនេះ ។

តាំងពីបានចូលជំរំខៅ អ៊ីដាងថ្ងៃទី២១ វិច្ឆិកា ១៩៧៩ម៉្លេះ ខ្ញុំបានគ្រោងទុកថានឹងសរសេរពីរឿងរ៉ាវនៃការកាប់សម្លាប់ខ្មែរនេះឲ្យបាន ។ ខ្ញុំក៏ចាប់ស្រាវជ្រាវសន្សំឯកសារទុកបណ្តើរៗមកដោយសុំថតចម្លងសៀវភៅរបស់មិត្តភ័ក្តិខ្លះ របស់បណ្ណាល័យក្នុងជំរំនិងបណ្ណាល័យនៅក្រុងតាខ្មៅមាខ្លះ តែភាគច្រើនបានសុំថតចម្លងឯកសារពីបណ្ណាល័យនៃមហាវិទ្យាល័យគ័រណែល (University Library Cornell) នៅទីក្រុងអ៊ីតាកា (Ithaca) រដ្ឋនីវយ៉ក (New York) សហរដ្ឋអាមេរិក ។

សំនេរនេះខ្ញុំចែកចេញជាប្រាំពីរជំពូករួមទាំងជំពូកយោបល់ផង ។

ជំពូកទីមួយបរិយាយរៀបរាប់រំលឹកពីផែនការយួនូបនិយកម្មក្នុងរាជ្យក្សត្រីអង្គមី ឬដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិចលើកទីមួយ ឬផែនការរបស់ព្រះចៅមិញ-ម៉ាង, ទ្រៀង-មិញយ៉ាង, ព្រះចៅយ៉ា-ឡុង និងយួនូបនិយកម្មដែនដីកម្ពុជាក្រោម ។

ជំពូកទីពីរ គឺរំលឹកពីប្រវត្តិសាស្ត្រសម័យចុងសតវត្សទី១៩ និងដើមសតវត្សទី២០ ពីការបះបោរ អាចារ្យស្វា ពោរកំបោរ (ដណ្តើមរាជ្យ), ការតស៊ូប្រឆាំងបារាំងរបស់លោកឧកញ្ញាពិស្ណុលោកឈូក និងឧកញ្ញាក្រឡាហោមគង់ ដោយការគាំទ្រពីព្រះបាទនរោត្តម រហូតដល់ព្រឹត្តិការណ៍ឆ្នាំ១៩១៦, ព្រឹត្តិការណ៍ឆ្នាំ១៩២៥ ឬព្រឹត្តិការណ៍បាដេ (Bardez), ព្រឹត្តិការណ៍ឆ្នាំ១៩៤២ បាតុកម្មព្រះសង្ឃទាមទារឲ្យ

ដោះលែងព្រះគ្រូហែម-ចៀវ, ចលនារំដោះជាតិ « ខ្មែរឥស្សរៈ » ពោលគឺវគ្គបរិយាយពីគំនិតស្នេហាជាតិដំបូង ។

ជំពូកទីបីបរិយាយពីផែនការរបស់ហូ-ជីមិញ ក្នុងការលេបប្រទេសកម្ពុជា និងលាវ ដើម្បីសំរេចនូវការស្ថាបនាមហាចក្រយួន ហៅថា « សហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន »។ ការបង្កើតខ្មែរវៀតមិញ, ផែនការយួនវៀតមិញក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៤៥-៥០ ។ ជំពូកនេះពិពណ៌នាអំពីផែនការនៃដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិចលើកទី២ របស់យួនហូជីមិញ ក្នុងគោលដៅបង្កើត «សហភាពកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិន» ។

ជំពូកទីបួនអធិប្បាយពីនយោបាយខុសរបស់សម្តេចសីហនុ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៦២ មក ដោយឃុបឃិតជាមួយចិន ជួយទ័ពវៀតកុង ដោយផ្តល់ស្បៀង អង្ករ ថ្នាំពេទ្យ ដោយមានចិនម្នាក់ឈ្មោះគួច-អាន រកស៊ីផ្តាច់មុខដឹកអង្ករថ្នាំពេទ្យ ដោយមានការអនុញ្ញាតពីសម្តេច និងការចូលហ៊ុនដោយក្រុមរាជវង្សានុវង្សខ្លះ និងអ្នកម្នាងម៉ូនិចផង ។ ការអនុញ្ញាតឲ្យដឹកអាវុធ គ្រាប់រំសេវ កាំភ្លើងធំ ដោយមាននាយទាហានខ្មែរជួយចាត់ចែងដំលើង និងដឹកនាំយកទៅឲ្យវៀតកុង ក្រោមព្រះរាជបញ្ជារបស់សម្តេចសីហនុ ។ សេដ្ឋកិច្ចស្ទះ ប្រជាពលរដ្ឋខ្វះអង្ករបរិភោគ ការសង្កត់សង្កិនរបស់អាជ្ញាធរខេត្តបាត់ដំបងទៅលើប្រជាជនតំបន់សំឡូត រហូតឲ្យមានការបះបោរឡើង និងកំណើតចលនាខ្មែរក្រហមកុម្មុយនិស្តម៉ៅនិយមហួសហេតុ ។

ជំពូកទីប្រាំបរិយាយជុំវិញបុព្វហេតុ ដែលបណ្តាលឲ្យមានការទម្លាក់សម្តេច ការប៉ុនប៉ងរបស់សម្តេចដើម្បីកាន់អំណាចវិញ ការពីឃាតដ៏អាថ៌កំបាំងលើរូបលោកវរៈសេនិយឯក សេង-ស៊ុនថៃ ។ ការវាយលុករបស់ទ័ពវៀតកុងមកលើសាធារណរដ្ឋលោកលន់-នល់ ។ រណសិរ្សរំដោះជាតិគាំទ្រដោយវៀតកុង និងមានសម្តេចជាប្រធានតែគ្មានអំណាចចាត់ចែង សីហនុចាញ់បោកចិន, យួន និងខ្មែរក្រហម ។

ជំពូកទីប្រាំមួយស្តីពីលទ្ធផលរបស់ហូ-ជីមិញ ។ ការកំទេចអន្ទាក់ទី១របស់យួន តែប៉ុល-ពតបានធ្លាក់ចូលទៅក្នុងអន្ទាក់ទី២របស់យួនទៀតដោយមិនដឹងខ្លួន ។ ការសំរេចនៃគោលបំណងរបស់ហូ-ជីមិញ ឬដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិចលើកទី២ដោយសុវត្ថិភាព និងផែនការយួនូបនិយកម្មលើប្រជារាស្ត្រខ្មែរលើប្រទេសខ្មែរ ។

ជំពូកទីប្រាំពីរគឺជំពូកយោបល់ ការសាកល្បងវែកញែករកមុខឃាតកររាស្ត្រខ្មែរជាងបីលាននាក់ និងការប្រមើមើលចំពោះនយោបាយបច្ចុប្បន្ន និងអនាគតរបស់មាតុប្រទេសខ្មែរ ។ តើប្រទេសខ្មែរនឹងត្រូវបាត់បង់ពីផែនទីសកលលោកដូចចំប៉ាឬ ?

ស្នេរខ្ញុំសូមអោនកាយអភ័យទោសពីសំណាក់បងៗ និងជនខ្មែរទាំងអស់ ទោះបីបានលាចាកលោកនេះទៅហើយក្តី ឬក៏នៅមានជីវិតរស់នៅសព្វថ្ងៃនៅឡើយក្តី ដែលមាននាមក្នុងអត្ថបទនេះ សូមមេត្តាខន្តីសន្តោសដល់ខ្ញុំបាទ ដែលគ្រាន់តែចង់លាតត្រដាងនូវការពិតខ្លះៗ និងបុព្វហេតុនៃមហន្តរាយនេះតែប៉ុណ្ណោះ គ្រាន់ជាពន្លឺដល់ប្អូនៗជំនាន់ក្រោយ ឬបើហោចណាស់គ្រាន់ទុកជាមេរៀន ដើម្បីកុំឲ្យមេដឹកនាំខ្មែរដើរជាន់ដានប្រវត្តិសាស្ត្រគ្រោះថ្នាក់មហន្តរាយដដែលៗបែបនេះទៀ

តទៅអនាគតកាល ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ កំហុសក្នុងការសរសេរ ការភ្លាំងភ្លាត់ ការសន្និដ្ឋានមិនសមរម្យ តែងតែមានចៀសមិនរួច ព្រោះថាមនុស្សម្នាក់ៗមិនមែនសុទ្ធតែយល់ត្រូវហួតមិនដែលខុសនោះទេ L'homme n'est pas parfait ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សូមបងប្អូនមិត្តអ្នកអានមេត្តាអភ័យទោសដោយអនុគ្រោះដល់ខ្ញុំបាទ ។

ក្រុងស៊ីអាថិល, ថ្ងៃទី៨ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៨៦

ហ៊ិន-ស៊ីថាន

សេចក្ដីផ្ដើម

ពេលនេះប្រទេសខ្មែរបានទទួលគ្រោះមហន្តរាយដ៏ធំលើសលប់ ដោយស្លាប់អស់ខ្មែរជាងបីលាន ព្រមទាំងអស់ទាំងស្រុកខ្មែរទៅទៀត ព្រោះតែរបបខ្មែរក្រហមដែលបានរំលាយកំទេចជាតិសាសន៍ និងវប្បធម៌របស់ខ្មែរតាមគោលបំណងរបស់យួន ដែលពួកគេបានអនុវត្តរួចម្ដងមកហើយ កាលនៅរាជ្យក្សត្រីអង្គម៉ីឆ្នាំ ១៨៤០ ។ យួនបានបញ្ជាឲ្យព្រះសង្ឃខ្មែរស្លៀកពាក់ដូចព្រះសង្ឃយួន, ឲ្យមន្ត្រីខ្មែរប្រជារាស្ត្រខ្មែរស្លៀកពាក់ដូចយួន, រៀនភាសាយួន, ឲ្យកាប់ដើមពោធិ, រំលាយព្រះ, បំផ្លាញវត្តអារាម ដូចដែលពួកខ្មែរក្រហមបានធ្វើមកក្នុងពេលថ្មីៗកន្លងមកនេះ ។ កាលណោះយួនធ្វើផ្ទាល់ តែដល់មករាជ្យប៉ុល-ពត គឺក្រុមខ្មែរវង្វេងឈ្លក់នឹងទ្រឹស្ដីកាល់ម៉ាក-ម៉ៅនិយមហួសហេតុនេះ បានរំលាយគ្រឹះសង្គមខ្មែរ, វប្បធម៌និងប្រទេសខ្មែរខ្លួនឯង គ្មានប្រទេសណាមួយលើសកលលោកធ្វើបានដូចនៅឡើយ ។ ប្រជារាស្ត្រខ្មែរជិត៥០ភាគរយត្រូវគេសម្លាប់ចោល ។ ក្រុមខ្មែរគំនិតយួននេះរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ(១៩៨៧)គេនៅតែថា ពួកគេមិនបានសម្លាប់ខ្មែរទេ គឺពួកក្បត់ទេដែលបានសម្លាប់ខ្មែរ (សំដីរបស់ជួន-ជឿន ដែលចូលមកក្នុងជំរំខៅអ៊ីដាង នៅថ្ងៃដំបូងទី២១ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៧៩) ។

(កកន ៖ នៅថ្ងៃសុំចុះចូលជាមួយរដ្ឋាភិបាលហ៊ុន-សែន កាលពីថ្ងៃទី២៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៩៨... ខៀវ-សំផនបានសារភាពថា ៖ ក្រុមខ្មែរក្រហមរបស់ខ្លួនបានប្រព្រឹត្តអំពើសម្លាប់រង្គាលទៅលើប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរពិតប្រាកដមែន ។ គាត់បាននិយាយសុំទោស និងសុំឲ្យប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ « បំភ្លេចអតិតកាលចោលទៅ » ។ ភ្លាមមួយរំពេជ, នាយករដ្ឋមន្ត្រីខ្មែរហ៊ុន-សែនបានថ្លែងបញ្ជាក់ បន្ទាប់ពីបានទទួលយល់ព្រមការចុះចូលថា ៖ ខ្មែរគួរលើកលែងទោស ដើម្បីសន្តិភាពនិងការសំរុះសំរួលជាតិទាំងមូល ! ។ នេះហើយជាភស្តុតាងយ៉ាងច្បាស់ បញ្ជាក់អំពីកល្បល្បិចនិងការស៊ីគ្រលុំគ្នា រវាងពួកខ្មែរក្រហមទាំងពីរក្រុមដែលជាអាយ៉ងរបស់ចិន-យួន) ។

គ្មានគ្រួសារខ្មែរណាមួយដែលថាមិនមានសាច់ញាតិ, ឪពុកម្ដាយ, បងប្អូនប្រុសស្រីឬអ៊ុំមាមីង ស្លាប់ដោយសារស្នាដៃខ្មែរក្រហមប៉ុល-ពតសោះ ។ គ្រួសារខ្លះសល់តែម្នាក់ ខ្លះមួយគ្រួសារត្រូវស្លាប់ទាំងអស់ ។ ជាឧទាហរណ៍ ប្រជាជនខ្មែរជាងដប់ពីរម៉ឺននាក់ដែលខ្មែរក្រហមជម្លៀសចេញពីក្រុងភ្នំពេញ ហើយយកមកប្រោ

សចោលនៅវាលភ្នំធិបតីនោះ ត្រូវស្លាប់វិនាសសឹងតែទាំងអស់ ។ ពេលដែលយួនឈ្លានពានចូលមកយកស្រុកខ្មែរកាលពីដើមឆ្នាំ១៩៧៩នោះ ខ្មែរអ្នកភ្នំពេញនៅវាលភ្នំធិបតីនៅរស់តែប្រមាណជាងបីពាន់នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ ឆ្អឹងខ្មោចខ្មែរនៅចោលរាត់រាយពេញវាលពេញគុម្ពស្បូវ រណ្តៅខ្លះមានខ្មោចពីប្រាំរយនាក់ទៅពីរពាន់នាក់ ទាំងចាស់ ក្មេង ទារកបីទទឹង ។

គេសម្លាប់ដោយគ្រប់វិធី ដែលភាសាក្រហមគេនិយាយថាគ្រប់រូបភាព គឺចាប់យកត្រង់ៗទៅសម្លាប់ ឬដាក់ឃុំក្នុងមន្ទីរដោយធ្វើទារុណកម្មសព្វបែបយ៉ាងរហូតដល់ស្លាប់ និងវិធីបង្អត់បាយឲ្យដាច់ពោះស្លាប់យ៉ាងសែនវេទនា ។ល។...

សំនេរនេះជាការសាកល្បងស្រាវជ្រាវ ពិចារណារកធាតុពិតនិងបុព្វហេតុផ្សេងៗ ដែលជាសារវន្តនាំឲ្យប្រជារាស្ត្រខ្មែរត្រូវស្លាប់វិនាស ព្រាត់ប្រាស់និរាសអស់ខ្ទង់ប្រមាណជាងបីលាននាក់នេះ ។

សំនេរនេះគ្រាន់តែចង់លាតត្រដាងនូវការពិតខ្លះៗដែលមេដឹកនាំខ្មែរខំបំបិទខំលាក់ខំសរសេរដើម្បីលាងខ្លួនពីការថ្កោលទោសពីសំណាក់កូនខ្មែរជំនាន់ក្រោយ, ពីការដាក់ទោសរបស់ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ និងប្រវត្តិសាស្ត្រសកលលោក ។

អនិច្ចាស្រុកខ្មែរ តើថ្ងៃណាទើបខ្មែរមានមេដឹកនាំដែលចេះគិតដល់ជីវភាពរាស្ត្រខ្មែរ ដល់ការគង់វង់នៃប្រទេសខ្មែរ !

យើងខ្វះមេដឹកនាំ ផ្ទុយទៅវិញមេដឹកនាំវៀតណាមបានធ្វើបរិច្ចាគគ្រប់យ៉ាងដើម្បីស្រុកគេ ឲ្យប្រទេសគេរីកធំទូលាយ !

សន្ធិសញ្ញាកាត់បន្ថយព្រំដែនខ្មែរ

សន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី១៨ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៩ ៖

ជាសន្ធិសញ្ញាសហប្រតិបត្តិការក្នុងរយៈ២០ឆ្នាំ ហើយនិងបន្ថយជាសម្ងាត់ក្នុងរវាង១០ឆ្នាំម្តង ។ ត្រង់ខទី៤នៃសន្ធិសញ្ញានេះ បញ្ជាក់ពីការកំរិតព្រំដែនមិត្តភាពដែលគ្រោងថានឹងពិនិត្យពិភាក្សាឡើងវិញ ដោយយកព្រំដែនបច្ចុប្បន្នធ្វើជាគោល

សន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៨២ ៖

ជាសន្ធិសញ្ញាកាត់បន្ថយដែនសមុទ្រខ្មែរក្នុងតំបន់កោះសេះ ដែលជាតំបន់មានប្រេងកាត ។ របបហេងសំរិន-ហ៊ុនសែនបានប្រគល់ទៅឲ្យយួន ។

សន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី២០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៨៣ ៖

ស្តីពីការកាត់បន្ថយព្រមដែនខ្មែរប្រគល់ទៅវៀតណាមជាថ្មីទៀត ។

ឆ្នាំ១៩៨៤ ៖

ឡេ-ឌឹកថូ សមាជិកការិយាល័យនយោបាយយួនបានមកធ្វើទស្សនកិច្ចនៅកម្ពុជា ហើយបានពន្យល់ណែនាំហេងសំរិន-ហ៊ុនសែនថា ៖ តោងមានគ្រួសារយួនមួយគ្រួក្នុងចំណោមគ្រួសារខ្មែរបួនគ្រួនៅទីជនបទ និងគ្រួសារយួនមួយគ្រួក្នុងចំណោមគ្រួសារខ្មែរពីរគ្រួនៅតាមទីប្រជុំជននិងតាមទីក្រុងនានា ។

សន្ធិសញ្ញាខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៨៥ ៖

សន្ធិសញ្ញាកំណត់ព្រំដែនបន្ថយដីខ្មែរជាថ្មីទៀត និងការយល់ព្រមឲ្យនិគមយួនចូលមកតាំងទីលំនៅលើដែនដីខ្មែរ ដោយឲ្យខ្មែរជួយផ្គត់ផ្គង់សព្វយ៉ាងដល់និគ-

មយួនថ្មីៗនេះ មានការយកផ្ទះខ្មែរ (ដេញម្ចាស់ចេញ) ដកដីធ្លីឲ្យទៅនិគមយួនទាំងនោះផង ។

ឆ្នាំ១៩៨៥ ៖

មេដឹកនាំវៀតណាមបានប្រកាសថា សន្ធិសញ្ញាមួយស្តីពីការលប់ចំបាត់ព្រំដែនរវាងវៀតណាមនិងកម្ពុជា ។ សន្ធិសញ្ញានេះជាមធ្យោបាយរបស់វៀតណាមឲ្យនិគមយួនថ្មីៗចូលមកតាំងទីលំនៅដោយស្របច្បាប់លើទឹកដីខ្មែរ ថែមលើចំនួននិគមយួនចាស់ជិតពីរលាននាក់កាលពីមិនទាន់មានសន្ធិសញ្ញានេះ ។

សន្ធិសញ្ញាចុះថ្ងៃទី២០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៨៥ ៖

ហ៊ុន-សែននិងង្វៀង-កូថាច់បានចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញានេះ ដែលស្តីពីការរកដំណោះស្រាយវិវាទព្រំប្រទល់ដែន រវាងសាធារណរដ្ឋសង្គមនិយមវៀតណាមនិងសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា ហើយបានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងមួយទៀតស្តីពីលក្ខន្តិកៈព្រំដែនថ្មីនៃប្រទេសទាំងពីរ ។

ឆ្នាំ១៩៩១ ៖

និគមយួនក្នុងស្រុកខ្មែរមានចំនួនឡើងដល់បីលាននាក់ហើយ ៗបានទទួលសញ្ជាតិជាជាតិកម្ពុជា ពីរបបអាយ៉ងហេងសំរិន-ហ៊ុនសែនថែមទៀត ។

ចាប់ពីមាត់សមុទ្រឡើងរហូតទៅដល់ព្រំរួមបីមុម (ខ្មែរ-លាវ-យួន) គេបានបង្ខិតបង្គោលសីមាព្រំដែនចម្ងាយពី៣ទៅ៨គីឡូម៉ែត្រ ចូលមកក្នុងដីខ្មែរ ។ កន្លែងខ្លះបង្ខិតចូលដល់ទៅ៣០គីឡូម៉ែត្រផង ។

ពេលថ្មីៗនេះ តាមរយៈរូបភាពផ្កាយរណប (Satellite) ដែលអាមេរិកាំងថតបានៗបញ្ជាក់ថា វៀតណាមបានបង្ខិតព្រំដែនខ្មែរជាថ្មី ដោយបានជីកព្រែកមួយទទឹង២៥ម៉ែត្រ ចម្ងាយ៥៥០គីឡូម៉ែត្រ តាមបណ្តោយព្រំដែនខេត្តកំពត កាត់តាមខេត្តតាកែវ កណ្តាល ព្រៃវែង ស្វាយរៀង កំពង់ចាម ។ ប្រជារាស្ត្រខ្មែរក៏ត្រូវជាប់កំណែនជាមួយរាស្ត្រយួន ក្នុងការដ្ឋានជីកព្រែក «វិញតេទី២» នេះដែរ ។ ក្នុងពេលអប់រំនយោបាយពួកអាយ៉ងហេង-សំរិន គ្រូយួនបានពន្យល់ណែនាំឲ្យពួកហេង-សំរិនយោគយល់អធ្យាស្រ័យដល់ព្រំដែនថ្មីរវាងវៀតណាម-កម្ពុជានេះ សុំកុំឲ្យនឹកគិតទៅដល់ព្រំដែនចាស់ធ្វើអ្វី ។

ការបំផ្លាញសម្បត្តិសិល្បៈវត្ថុបុរាណវប្បធម៌ខ្មែរ

ក្នុងរបបប៉ុល-ពតកំឡុងបីឆ្នាំប្រាំបីខែម្ភៃថ្ងៃ ឯកសារអក្សរសាស្ត្រខ្មែរត្រូវបនខ្មែរក្រហមបំផ្លាញចោលខ្ទេចខ្ទី ដោយឲ្យប្រមូលយកតាមគ្រប់វត្តអារាម នូវក្រាំងគម្ពីរ សាស្ត្រាស្លឹករឹត ចំណារពុទ្ធសាសនា កំណាព្យទូន្មាន រឿងសាស្ត្រាល្បែងសាស្ត្រារឿងបុរាណនានា (សាស្ត្រាស្លឹករឹតពួកអាចមិនឲ្យបញ្ជាឲ្យយកទៅដេរធ្វើមួកពាក់ស្លុងនិងច្រូតស្រូវ... ឯក្រាំងក្រាស់ៗក្រដាសធ្វើអំពីសំបកមន វាប្រមូល

យកទៅដុតចោល... ឯសៀវភៅវិញពួកវាឲ្យមួរបារីជក់ និងយកទៅគរដុតចោល (តាមផ្លូវបាត់ដំបង-ស៊ីសុផុន-ចំការចេក) ជាពិសេសសាស្ត្រាចារពីប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ដែលពុំទាន់បានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវនៅឡើយ តាមទីស្ថានសំខាន់ៗខ្លះដូចជា តាមវត្តអារាមតំបន់ថ្មពួក បន្ទាយឆ្មារ... តាមវត្តអារាមខាងតាកែវ អង្គរបូរី, បាភ្នំ, វត្តហារ, កាច់រទេះ (ចំណារពីប្រវត្តិចៅពញាសង្គ្រាមហុក, វត្តត្រៀល រំលង (ចំណារពីរឿងរបស់ឧកញ្ញាតេជោមាស ឮតេជោក្រហមក)...ជាដើម ។ សម្បត្តិអក្សរសាស្ត្រនេះ គួរឲ្យសោកស្តាយជាពន់ពេក និងរករកអ្វីមកប្រៀបពុំបាន ។ តាំងពីរាប់រយឆ្នាំមកហើយ ទោះបីមានចំបាំងរាំងជល់ថយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សម្បត្តិវប្បធម៌ អក្សរសាស្ត្រ ប្រវត្តិសាស្ត្រទាំងអស់នោះ បាននៅគង់វង់តាមវត្តអារាមនានារហូតមក។ របបពួកឆ្វេងនិយមហួសហេតុលីលាពុលក្អួចខុសគេមួយសកលលោក ដឹកនាំស្រុកមិនដល់បួនឆ្នាំផង ក៏បញ្ចេឲ្យបំផ្លិចបំផ្លាញនូវកេរ្តិ៍មរតកជាតិខ្មែរទាំងនោះអស់រលីង ។ កេរ្តិ៍មរតកខាងឯកសារអស់ទាំងនោះ យើងមិនអាចនឹងរកមកវិញបានសោះឡើយ ។

រឿងគួរឲ្យអាណោចអធ័មមួយទៀត គឺសម្បត្តិសិល្បៈ ចម្លាក់ថ្ម រូបបដិមាករតាមប្រាសាទបុរេអង្គរនានា ត្រូវបំផ្លិចបំផ្លាញដូចតទៅ ៖

១- <u>សម័យខ្មែរឥស្សរៈ</u> ៖

ពួកអតិខ្មែរឥស្សរៈបាននិយាយថា ក្នុងការតស៊ូជាមួយបារាំង ពួកគេបានគាស់យកបុរាណវត្ថុបដិមាតាមបុរាណស្ថានបុរេអង្គរក្នុងតំបន់រនាមដូនសំ បាត់ដំបង ឧត្តរមានជ័យ យកទៅលក់ឲ្យឈ្មួញសៀម យកលុយទៅទិញកាំភ្លើងច្បាំងជាមួយបារាំងខ្លះ និងទុកជាសម្បត្តិផ្ទាល់របស់មេខ្មែរឥស្សរៈធ្វើជាអ្នកមាន ។

២- <u>សម័យសីហនុ-លន់នល់</u> ៖

ចៅហ្វាយអនុខេត្តបន្ទាយឆ្មារ ហ៊ុល-ទន, តាមសេចក្តីប្រកាសឲ្យការណ៍របសលោកស៊ិក-យេ (នាយចំណង់នៅថ្មពួកឆ្នាំ១៩៧១-៧២), បានឲ្យទាហានគាស់យកបដិមាករស្អាតៗ តាមបុរាណប្រាសាទនានាទៅលក់ឲ្យពួកសៀម ។ ក្នុងរបបរកស៊ីបំផ្លាញជាតិ ក្បត់ជាតិនេះ គេមានធ្វើលានសំងាត់សំរាប់ឧទ្ធម្ភាគចក្រចុះនៅក្នុងព្រៃជិតបន្ទាយឆ្មារ ។ ពេលយប់ទើបឧទ្ធម្ភាគចក្រសៀមចុះមកដឹកយកបដិមាករខ្មែរនោះ ។ ក្នុងរឿងលួចបុរាណវត្ថុខ្មែរនេះមានចៅហ្វាយខេត្តសេក-សំអៀតបានចូលហ៊ុនជាមួយផង ។ ជនណា ទាហានណាដែលដឹងរឿងនេះ ត្រូវហ៊ុល-ទនឲ្យពេជ្ឈឃាតយកទៅក្របែលចោលអស់ ។ តាមសំដីលោកស៊ិក-យេថាហ៊ុល ទនបានសម្លាប់បំបឹទមាត់កូនទាហាននិងអ្នកស្រុកអស់ច្រើនណាស់ ។ លោកស៊ិក យេបានបន្ថែមថា ហ៊ុល-ទនជាជនក្បត់ជាតិ បំផ្លាញជាតិលេខ១ ។ ដោយការកាប់សម្លាប់បំបឹទមាត់ និងអំណាចផ្តាច់ការខ្លាំងពេកនោះនៅចុងឆ្នាំ១៩៧២ ទាហានក៏បះបោររកសម្លាប់ហ៊ុល-ទនចោល តែមេពុករលួយសេក-សំអៀត (១) បានយកឧទ្ធម្ភាគចក្រទៅចុះនៅថ្មពួករំដោះកូនជីងខ្លួននេះ រួចហើយយកទៅដាក់ឲ្យលួចជាតិនៅបរប៉ៃលិនទៀត ។ ជននេះឯងដែលក៏បបំបាត់យកត្បូងទំងន់ជាងបីរយការ៉ាតនោះ ។

ព្រះកេសព្រះពុទ្ធរូបប្រកនាគបីអង្គនៅក្នុងប្រាង្គកំពូលភ្នំបាណន់ និងក្បាលអ

សុរៈទ្វារបាលត្រូវគេលួច ។ នៅជិតភូមិអូរប្រាសាទ នាយទាហានស័ក្តិប្រាំបាននាំទាហានទៅប្លន់យករូបតាព្រហ្មនិងព្រះភគនេស ។ កូនប្រាសាទបុរេអង្គរមួយនៅក្នុងដុបព្រៃ ទល់មុខបន្ទាយសីករងសុីសុផុន ត្រូវពួកទាហានគាស់យកបដិមាការ។

នៅថ្មពួក ចម្ងាយពីរគីឡូម៉ែត្រពីព្រំដែន កូនប្រាសាទបុរេអង្គរជាប្រាង្គថ្មទាំងមូលមួយត្រូវសៀមយកឧទ្ធម្ភាគចក្រមកស្ទូចយកទៅតំរៀបនៅក្នុងដីសៀមទៅ ក្នុងសម័យព្រះអង្គខ្មៅ ឬឧកញ្ញាកថាថនសេក-សំអៀត ។

៣- <u>សម័យខ្មែរក្រហម</u> ៖

ពួកខ្មែរក្រហម តាមទ្រឹស្តីបដិវត្តន៍វប្បធម៍របស់ចិកម៉ៅ (ឪខ្មែរក្រហម) ពួកទមិឡនេះបានបំផ្លាញសម្បត្តិបូរាណនេះយ៉ាងច្រើនឥតគណនា ។ ពួកវាប្រមូលយកតាមវត្តអារាមនូវបដិមាករតូចធំ ដឹកតាមឡានទ្រុងយកទៅដូរអំបិលជាមួយសៀម ឬប្រេងឥន្ធនៈ ។ វត្តបូរាណបាណន់ក្រោមមានបូរាណវត្ថុជាច្រើន មានបដិមាព្រះពុទ្ធរូបប្រកនាគពីរឆ្លាក់ពីថ្មភក់ (Sandstone) កំពស់ពីរម៉ែត្រ តាំងពីសតវត្សទី១៨មកម្ល៉េះ និងបដិមាករជាច្រើនទៀតតំកល់ទុកក្នុងវិហារ ។ ក្នុងបរិវេណវត្តមានបូរាណវត្ថុជាច្រើន មានព្រះពុទ្ធរូបសល់តែភ្លែនទំហំប៉ុនព្រះពុទ្ធរូបនៅប្រាសាតប៉ាលិឡៃ ព្រោះទីស្ថានបាណន់ជាកន្លែងដែលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧បានកសាងឧទ្ទិសដល់ពុទ្ធសាសនា ក្រោយពីបង្ក្រាបការបះបោរនៅតំបន់នេះរាបទាបមក ។ ពួកខ្មែរក្រហមបានរើសយកពុទ្ធរូបតូចៗទៅដូរសៀមយកអំបិល យកប្រេងសាំងម៉ាស៊ូត ឯបដិមាករធំៗពួកវាវាយកំទេចចោល ជញ្ជូនយកទៅចាក់ចោលក្នុងស្ទឹង ព្រោះពួកជនសាមាន្យអស់នេះវាត្រូវការយកព្រះវិហារទៅធ្វើជាមន្ទីរពិសោធន៍ ពេទ្យវះពោះមនុស្សរស់ ឲ្យសិស្សពេទ្យល្ងិតល្ងង់វា សិក្សាពីវិជ្ជាពេទ្យជាក់ស្តែង ។ សារមន្ទីរវត្តពោធិវាល ត្រូវពួកវារើបំផ្លាញយកបូរាណវត្ថុទៅដូរសៀម យកវិហារធ្វើជាមន្ទីរឃុំឃាំង...។ ប្រាសាទវត្តឯកភ្នំដែលជាស្នាដៃព្រះបាទឧទយាទិត្យវរ្ម័នកសាងក្នុងឆ្នាំ៩១០ បានត្រូវពួកទមិឡអន្តរធានអស់នេះ យកធ្វើជាគុកឃុំឃាំងខ្មែរដែលពួកវាចាត់ទុកថាជាសំណល់ពុករលួយនៃរបបសង្គមចាស់ ឯជញ្ជាំងធ្វើពីថ្មបាយក្រៀមផ្នែកខាងត្បូងប្រាសាទត្រូវពួកវារើគាស់វាយបំបែកយកទៅចាក់ក្រាលថ្នល់ពីវត្តឯកភ្នំមកពាមឯក មកទីប្រជុំជនដូនទាវ ។ ការបំផ្លិចបំផ្លាញវត្ថុបូរាណប្រាសាទបូរាណខ្មែរ វត្តអារាមបានធ្វើឡើងទូទាំងប្រទេសខ្មែរ គឺជាការបំផ្លាញគ្រឹះសង្គមខ្មែរឲ្យសាបសូន្យបង់ សមតាមបំណងរបស់មេដឹកនាំយួនហូ-ជីមិញតែម្តង ។

៤- <u>សម័យយួន-ហេងសំរិន / ហ៊ុនសែន</u> ៖

ពួកយួនបានរើយកសម្បត្តិគរុភ័ណ្ឌតាមវត្តនានា រូវចម្លាក់តាមប្រាសាទទន្លេបាទី, ភ្នំជីសូរ, អង្គរបូរី... សារមន្ទីរសាលារចនាដឹកយកទៅស្រុកវាបឹងបន្តយកទៅលក់នៅហុងកុង ពួកហេង-សំរិនក៏លួចគាស់យកបូរាណវត្ថុយកទៅលក់ឲ្យសៀម-យួនដែរ ។ ពួកយួនបានគាស់យកកោដិមាសនៅចេតិយតំកល់ព្រះសារីរិកធាតុនៅមុខស្ថានិយរថភ្លើងក្រុងភ្នំពេញ ។ ពួកវាលួចយកក្បាលព្រហ្មពីក្នុងសារមន្ទីរវត្តពោធិវាល...។

៥- <u>ពួកចលនាតស៊ូខ្មែរ</u> ៖

មេពួកចលនាតស៊ូរប៉េះរប៉ោះតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៨មក សុទ្ធតែរស់ដោយឲ្យពួកទាហានគាស់យកបូរាណវត្ថុតាមប្រាសាទនានាទៅលក់ឲ្យសៀម ប្លន់រាស្ត្រយកមាសពេជ្រ ។ កូនទាហានរបស់ស៊្វី-ធឿន, សព្វថ្ងៃរស់ក្រុងតាកូម៉ា (រដ្ឋវ៉ាស៊ីនតោន)បាននិយាយថា ៖ ស៊្វី-ធឿនបានឲ្យទាហានចុះទៅគាស់មកបដិមា ឬវាយយកព្រះកេស (ក្បាលអ្នកតា) យកមកលក់ឲ្យសៀម ។ សព្វថៃទាហានរ.ជ.រ.ប.ខ.ខ្លះកំពុងតែបំផ្លិចបំផ្លាញគាស់យកបូរាណវត្ថុពីប្រាសាទនានាទៅលក់ឲ្យសៀមដែរ ដូចជាឧត្តមសេនិយឡៃ-វិរៈ រួមជាមួយទាហានវរសេនិយទោរិបុល ទៅគាស់បូរាណវត្ថុនៅប្រាសាទយាងដង្គំ (សារពត៌មានអង្គរបូរី ចុះថ្ងៃទី៣១ មករា ១៩៩១), លោកកែម-ថែង, ស័ក្តិបួនស៊ីថា, ឈ្មោះឆៃ និងលោកផ្កាយមួយឃួន-រឿន បានគាស់យករូបបដិមាលោកកេតេស្វរៈព្រហស្គប្រាំ កំពស់ពីរម៉ែត្រពីរតឹក ទៅលក់តថ្លៃជាមួយថៃជាតម្លៃ៧លានបាត (សារពត៌មានអង្គរបូរីចុះថ្ងៃទី៣១ មករា ១៩៩១) ជាដើម...។

កូនសម្តេចសីហនុ, នរោត្តម-ចក្រពង្ស, ក៏ជាមេខាងបំផ្លាញវត្ថុបុរាណខ្មែរម្នាក់ដែរ ដោយបញ្ជាឲ្យកូនទាហានទៅគាស់យកបុរាណវត្ថុតាមប្រាសាទនានា មកលក់ឲ្យពួកឈ្មួញសៀម ។ ទិញផ្ទះតម្លៃ១លានបាតនៅសុរិនឲ្យប្រពន្ធជាតិថៃ (ប្រពន្ធទី៦) ប្រពន្ធប្រាំទៀតនិងកូននៅប៉ារីស៍ ។

<u>កំណត់</u> ៖ តំបន់ភាគខាងលិចខេត្តបាត់ដំបង ថ្មពួក សំបូរដោយបូរាណប្រាសាទបុរេអង្គរជាច្រើន ខ្ទង់ជិតប្រាំរយកន្លែង ។ ប្រាសាទបុរេអង្គរអស់ទាំងនោះច្រើនកសាងពីឥដ្ឋ ត្រូវបាក់បែករលំគរជាពំនូក ជាទួលអ្នកតា កប់ទាំងរូបបដិមាករនៅក្នុងពំនូកនោះ ។ ទីបូរាណស្ថានអស់ទាំងនោះនៅពុំទាន់បានធ្វើកំណាយស្រាវជ្រាវនៅឡើយក្នុងសម័យកោះសន្តិភាពរបបសម្តេចសីហនុនោះ ។ សៀមតែងតែចូលមកលួចជីកគាស់យកបូរាណវត្ថុតាមប្រាសាទអស់នោះជារឿយៗដូចជា ប្រាសាទកំពែងព្រាវចម្ងាយខ្ទង់ដប់គីឡូម៉ែត្រខាងលិចស្វាយចេក, ប្រាសាទមេបុណ្យ, ប្រាសាទបន្ទាយទាបក្នុងក្រុមប្រាសាទបន្ទាយឆ្មារជាដើម...។

បើខ្មែរគ្រប់គ្នា គ្រប់របប គ្រប់និន្នាការនាំគ្នាបំផ្លាញជាតិឯងយ៉ាងនេះ តើពួកគេនាំគ្នាទៅរំដោះជាតិ ឬក៏នាំគ្នាទៅរំដោះយកអំណាចដើម្បីបំផ្លាញជាតិ ?

(១) ជាជនពុករលួយជាងគេមួយក្នុងរបបសាធារណរដ្ឋលន់-នល់ រកស៊ី (មិនបាច់មានដើមទុន) រត់ពន្ធជាមួយនាយទុនធំៗនៅបាត់ដំបងដឹកទាំងទូៗរទេះភ្លើង រកស៊ីជាមួយសុង-សាក់ក្នុងការកាប់ព្រៃឈើខ្មែរយកទៅលក់នៅស្រុកសៀម មេលួចបុរាណវត្ថុខ្មែរទៅលក់ឲ្យឈ្មួញសៀម ។ ដោយពុករលួយខ្លាំងពេកក៏ត្រូវផ្លាស់ចេញក្នុងឆ្នាំ១៩៧៤ (ជំនួសដោយឧត្តមសេនិយសរ-ហោរ) តែបាននិយាយប្រាប់ពួកនាយទុននៅបាត់ដំបង រដ្ឋការខេត្តនានា គ្រូបង្រៀនថា ខ្ញុំនឹងវិលត្រឡប់មកវិញជាចៅហ្វាយខេត្តបាត់ដំបងដដែល ។ មែនសេក-សំអៀតបានវិលមកវិញនៅដើមឆ្នាំ១៩៧៥ ពុករលួយលើសដើម ។ ជាចៅហ្វាយខេត្តជួយទ័ពសម្តេចឪ (ពួកខ្មែរក្រហម) ដោយដឹកកាំភ្លើង គ្រាប់រាល់ៗខែ ទៅផ្តល់ឲ្យខ្មែរក្រហម ពី៨ទៅ១០ឡាន GMC ទាហាន ។ ជាពេជ្ឈឃាតសំលាប់បំបិទមាត់រាស្ត្រខ្មែរ ជនណាដែលដឹងពីអំពើក្បត់ជាតិរបស់សេក-សំអៀត នឹងត្រូវពួកដៃដល់ក្របែលចោល ដូចជាកូនទាហានពីរនាក់នៅបន្ទាយព្រៃជ្រូក (ផ្លូវពីស៊ីសុផុនទៅក្រឡាញ់) ដែលហ៊ានសួរមេបញ្ជាការឈ្មោះម៉ា-អួន ពីរឿងដឹកកាំភ្លើងនិងគ្រាប់ចូលទៅក្នុងតំបន់ខ្មាំង ។ ជាជនល្មោភស្រី, ក្នុងការិយាល័យខេត្ត សេក-សំអៀតមានលេខាធិការផ្ទាល់ខ្លួន សុទ្ធជាស្រីក្មេងៗចំនួន៧នាក់, មានប្រពន្ធចុងជ្វានៅចំការសំរោង, ឲ្យគេរកស្រីៗយកមកឲ្យដូចជាកូនកាត់ចិនយួននៅផ្សារ

ក្រោម ផ្លូវលេខពីរកន្លះ យកមកឲ្យសេក-សំអៀតក្នុងល្វាចមួយនៅម៉ូតែលខេត្តក្រោយសាលាទក្សិណា (ល្វាចនោះស្មេរកំពុងអង្គុយលេងនៅជើងម៉ាថ្មមុខផ្ទះជួល, ផ្ទះលោកម៉ាត់-រឿមអ្នកធ្វើកាតចិនឃ្មួន) ។ តាមញ៉ៀវសាស្រ្តាចារ្យកូលាប-សាលីរត្តតែមិនបាន តែបានសាស្រ្តាចារ្យចេញឆ្នាំ១៩៧៣ម្នាក់នៅវិទ្យាល័យអ៊ាប-ឃុតទៅវិញ ។ ទាក់ទងបានអ្នកគ្រូបឋមសិក្សាម្នាក់ឈ្មោះតាន់-យក់ស៊ានទៅទក្សិណាសាលា (Eco le primaire groupe sud) ទល់មុខវត្តកំផែងហើយទិញផ្ទះនៅកាច់ជ្រុងសាលាទក្សិណា និងផ្លូវទៅបរ-ប៉ៃលិន និងកូនឡានហុងដាមួយឲ្យទៀតផង ។ ដោយសារជននេះប្រើអំណាចជិះជាន់ផ្តាច់ការ ដូចជាស្តេចត្រាញ់ដាប-ឈ្មួន ឬកថាថនឈុំ (ស្តេចត្រាញ់ចុងក្រោយបង្អស់, តំណាទី៥នៃត្រកូលចៅហ្វាបែន ដែនបាត់ដំបង ចង្វាត់បូពាំនៃរាជាណាចក្រថៃ) នោះទើបសេក-សំអៀត មានរហស្សនាមក្រៅមួយទៀត ដែលអ្នកបាត់ដំបងដាក់ឲ្យថា ព្រះអង្គខ្មៅ ។